

Riigikogu kantselei
raini.laide@riigikogu.ee

Teie 29.04.2026 nr 10-3/26/53-1

Meie 25.05.2026 nr 10-3/26/53-2

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi arvamus karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise ning kriminaalhooldusseaduse kehtetuks tunnistamise seaduse eelnõu kohta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust eelnõu kohta. Toome sellesse puutuvalt välja järgmised tähelepanekud.

Esmalt tuleks kaaluda, kas ikkagi on põhjendatud regulatsioon, mille kohaselt ei teki n-ö (pool)automaatse vabanemise õigust (KarS § 76 lg-d 1¹ ja 2¹) riigivastase kuriteo toime pannud inimestele. Seni ei ole karistusseaduse üldosas tingimisi vabastamise menetlustes kuriteo liikidest tulenevaid erisusi tehtud: seda ei otsuse langetamise etapis (KarS §-d 73 ja 74) ega hilisema vabastamise menetlustes (KarS §-d 76 ja 77). Seetõttu oleks niisuguse regulatsiooni lisamine esiteks süstemaatiliselt probleemne. Miks keelatakse riigivastase kuriteo sooritanutele vangistuses vabanemine vaid ühes etapis? Miks mitte öelda, et nemad peavad igal juhul vangistust kandma asuma (KarS §-de 73 ja 74 tasand) või et neid ei saa ennetähtaegselt vabastada (KarS § 76; KarS § 77 (eluaegne vangistus) puhul oleks vabastamise lausuline keeld vastuolus Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga ja ilmselt ka Eesti põhiseadusega)?

Teiseks avaks see muudatus n-ö Pandora laeka. Miks peaks piirduma vaid riigivastaste kuritegudega? Mis takistab edaspidi selle kataloogi täiendamist: nt puutuvalt rasketesse vägivallakuritegudesse, seksuaalkuritegudesse ja veel millessegi? Ja on ka kõigiti mõeldav, et tulevikus tekibki kellegi käesoleva arvamuse eelmises lõigus väljendatud mõte: riigivastaste kuritegude sooritanute osas peaks karmistama ka KarS §-de 73, 74 ja 76 regulatsioone – ja ühtlasi võiks riigivastaste kuritegude kõrvale lisada veel mingit laadi kuriteod.

Arusaamatuks jääb seletuskirjas olev lause, mille kohaselt ei tohiks riigivastase süüteo eest karistust kandvat isikut käsitleda kui madala riskikäitumisega isikut. Esiteks jääb mõistmatuks, kuidas saab sellist üldist eeldust luua: riigivastase kuriteo toime pannud isik ei ole automaatselt madala riskikäitumisega. See, kas kellestki uute kuritegude oht lähtub või mitte, on vaja iga isiku puhul eraldi otsustada. Automaatne (ümberlükkamatu?) ohtlikkuse eeldus on seetõttu väär ja see ei ole ka kooskõlas retsidiivsusriski käsitlevate teadusuuringutega. Teiseks on ebaselge, kuidas peaks niisugusel juhul tulema kõne alla riigivastase kuriteo toime pannud inimese ennetähtaegne vabastamine. Riigikohtu pikaajalise praktika järgi eeldab kellegi vabastamine seda, et temast ei tulene uute kuritegude ohtu (viimati lahend nr 1-24-5035/92). Kui riigivastaste kurjategijate puhul tuleb lähtuda ohtlikkuse eeldusest ehk neist lähtub alati uute kuritegude oht, siis ei saaks olla võimalik ka nende ennetähtaegne vabastamine.

Kokkuvõtvalt liiguks Eesti selle muudatusega eemale liberaalselt resotsialiseerumisele suunatud kursilt, mida ka eelnõu autorid (või Riigikogu) näivad pooldavat. Kui keegi on toime

pannud raske kuriteo – nt riigireetmise –, mõistetakse talle selle eest ka pikk vangistus ja ta peab niikuinii aastaid vanglas olema (enne kui saabub mõni KarS §-s 76 nimetatud tähtaeg). Ka Riigikohtu vastne praktika viitab sellele, et inimest ei ole tingimata tarvis ennetähtaegselt vabastada isegi siis, kui temast ei lähtu uute kuritegude ohtu (lahend nr 1-24-5035/92). Seetõttu on kõigiti võimalik, et mingitel juhtudel keelaks kohus ka riigivastase kuriteo toime pannu vabastamise – isegi kui ta enam ohtlik ei ole. Samas on teatud olukordades siiski mõistlik, kui selline isik vabastatakse ehk kohtult ei võetaks ära vastavat diskretsiooniõigust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Erkki Hirsnik

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi esimees